

Lehetséges világvázlatok a XXI. században: NJE – Gazdaságfilozófia tantárgy, vizsgadolgozatok összefoglalása 2025 májusából

Müller Andor¹

1. Bencze Vivien: A pénzmentes társadalom – Gazdaságfilozófia az önfenntartásra és a közösségi értékekre építve

Álláspontja arra épít, hogy „a pénz, mint a társadalom egyik legnagyobb ellensége, szoros összefüggésben van a világban tapasztalható gonoszsággal és elidegenedéssel. Az emberek közötti kapcsolatok és a közösség ereje fokozatosan háttérbe szorultak, miközben a gazdasági érdekek és az anyagi haszon mindenképp felettévé vált. A pénzmentes társadalom, amely a barter gazdaságra és az önfenntartásra épít, egyfajta alternatívát kínál az egyre inkább individualizálódó világban.” A pénz hatalmának csökkentése érdekében szerintem „elengedhetetlen a gazdaságunk átalakítása, hogy visszatérhessünk egy olyan modellhez, ahol az emberek közötti együttműködés, a közösségi értékek és a fenntarthatóság kerülnek előtérbe.”

Elképzelése egy „olyan gazdaság, amely az önfenntartásra és a közösségi összefogásra épít. Ez a gazdaság nem a globális piacokhoz igazodik, hanem arra koncentrál, hogy a helyi közösségek és a helyi gazdaságok önállóan és fenntarthatóan működjenek. A pénzmentes gazdaság az önállóságra épít, ahol az emberek a munkájukat nem éhbéért végzik, hanem saját szükségleteiket elégítik ki, miközben kölcsönösen segítik egymást.”

A termelészövetkezetek álláspontja szerint „a közös tulajdonú eszközök kezelésére és a közös érdekek védelmére összpontosítanak, ami lehetőséget ad a tagok számára, hogy közösen döntsek el, hogyan hasznosítják az általuk előállított javakat. A termelészövetkezetek nemcsak gazdaságilag, hanem társadalmilag is fontosak, mivel erősítik a közösségi kötődéseket, biztosítják a demokratikus döntéshozatalt, és csökkenthetik a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségeket.”

Hangsúlyozza, hogy a gazdasági elképzelése „nem kívánja eltörölni a magántulajdont. A magántulajdon alapvető emberi jog, és tiszteletben kell tartani azokat az embereket, akik a saját munkájuk és erőfeszítéseik révén jutnak hozzá valamilyen eszközhöz vagy javhoz. Azonban a gazdasági modellben, amit képviselek, nem a magántulajdon az egyetlen mérce, hanem a közösségi jólét, a fenntarthatóság és az egyenlő hozzáférés az alapvető erőforrásokhoz.”

„A helyi gazdaságok és a kis közösségek támogatása nemcsak a környezetvédelem szempontjából fontos, hanem az emberek közötti kapcsolatok megerősítése miatt is. Ha a gazdaságok a helyi termelésre építenek, akkor azok kevesebb külső függőséggel és nagyobb társadalmi felelősségvállalással működhetnek.”

¹ Neumann János Egyetem, Gazdaságföldrajzi és Településmarketing Központ munkatársa

Ugyanakkor látja a megvalósítás nehézségeit is. „Egy teljesen pénzmentes gazdaság kiépítése a jelenlegi globális gazdasági rendszerrel szemben óriási strukturális és kulturális kihívást jelent. A pénz nemcsak a kizsákmányolás eszköze, hanem – megfelelő keretek között – a koordináció, értékmérés és elosztás eszköze is lehet. E funkciók teljes pótlása barterrel vagy közösségi rendszerekkel sok esetben nehézkes, különösen nagyobb, diverzifikált társadalmakban.

Ráadásul az emberi természet és társadalmi dinamika sem mindig kedvez az önzetlen együttműködésnek. A közösségi alapú rendszerekben is megjelenhetnek hatalmi visszaélések, kirekesztés vagy konfliktusok. Ezért minden ilyen modellhez szükséges egy folyamatos, etikai alapú önellenőrzés, valamint rugalmas struktúrák, amelyek képesek alkalmazkodni és korrigálni a hibákat.

Végül fontos megjegyezni, hogy ez az eszme nem mindenki számára vonzó vagy megvalósítható. Egy sokszínű világban valószínűleg a hibrid modellek – amelyek ötvözik a közösségi gazdaságot a pénzalapú rendszerekkel – lehetnek a legéletképesebbek. A cél tehát nem feltétlenül a radikális teljes szakítás, hanem az arányok újragondolása: hogyan helyezhetjük előtérbe az együttműködést, az önrendelkezést és a méltányosságot a mai pénz-vezérelt világban.”

Az önreflexió több témára is kiterjed, melyeket ismételt hangsúlyoz. „Ugyanakkor fontos felismerni, hogy egy pénzmentes rendszer megvalósítása komoly strukturális és társadalmi akadályokba ütközhet. A pénz jelenlegi szerepe – mint univerzális csereeszköz és koordinációs eszköz – nem minden körülmények között váltható ki egyszerűen. Emellett az emberi természet sem garantálja automatikusan a közösségi szellem dominanciáját. Ezért az eszme nem dogmaként, hanem irányként szolgálhat: egy olyan vízióként, amely segíthet újra gondolni gazdasági rendszerünket, és olyan alternatívák felé mozdulni, ahol az együttműködés, az egyenlőség és a fenntarthatóság valódi alapelvként érvényesül.”

2. Jakoda Marcell: Egy ideális közösségialapú kooperatív piacgazdaság modellje

A szerző egy ideális, kooperatív és közösségialapú piacgazdasági modellt vázol fel, mely a klasszikus verseny- és profitorientáció helyett az együttműködésre, demokratikus döntéshozatalra és a közösségi jólét növelésére épül. A modell alapelvei között szerepel az önkéntességre alapozott tulajdonlás, a munkahelyi demokrácia és a szubszidiaritás elve. Az esszé bemutatja a modell lehetséges működését és intézményi keretét (például közös erőforrások kezelése a védjegytalalom és a digitális közjavak segítségével), majd kritikus szemlélettel elemzi a megvalósíthatóság korlátait (technológiai, szervezeti és pszichológiai akadályokat).

A Nemzetközi Szövetkezeti Szövetség adatai szerint világszerte az emberiség több mint 12%-a vesz részt valamilyen kooperatív formában, és a 300 legnagyobb kooperatíva összfordalma eléri a 2409 milliárd USD-t. Ezek az adatok arra utalnak, hogy a közösségi tulajdon és demokratikus vállalati modellek nem marginális törekvések, hanem a globális gazdaság stabilitásának és fenntarthatóságának fontos tényezői lehetnek. A gazdaságfilozófiában egy kooperatív, közösségialapú piacgazdaság ideája azt jelenti, hogy az emberek nem csak fogyasztók vagy bér munkások, hanem aktív szereplői egy olyan gazdasági rendszernek, ahol az együttműködés, a szolidaritás és az ökológiai felelősség éppolyan fontos értékek, mint a hatékonyság és innováció.

„Fontos alapelv tehát, hogy ne csak az egyéni profit hajszolása vezérelje a gazdasági döntéseket, hanem a közösség jólétére törekvés és a közös javak megőrzése is.” E filozófiai keret alapján a kooperatív piacgazdaság a demokratikus elosztást, a dolgozói és fogyasztói részvételt, valamint az ökológiai fenntarthatóságot állítja középpontba. Elvek: 1.) közös tulajdon és munkahelyi demokrácia, 2.) a döntéshozás a lehető legalacsonyabb szinten történik, 3.) E modellben a digitális technológia is szolgálja a decentralizációt: önkéntes, nyílt forráskódú platformokon keresztül szerveződhetnek virtuális közösségek, amelyek megosztják egymással a tudást és eszközöket (pl. 3D-nyomtatók, közös adatbázisok), közelítve a P2P („peer-to-peer”) gazdaság elképzeléséhez. 4.) szolidaritás és szociális felelősség. Közös javakat is elő kell állítanunk a társadalom számára (shareable.net) – például széles körben hozzáférhető technológiák és tananyagok kifejlesztésével. 5.) A piaci koordináció továbbra is létezik, de inkább egyeztetéseken és tárgyalásokon alapul (pl. kooperatív szövetségek közötti megállapodásokon), mintsem tisztán monopolisztikus erőn.

A közösségi valuták vagy szövetkezeti részvények használata további önállóságot biztosít. A lakosság társadalmi vállalkozásokban és közmunka-programokban is részt vehet, így a garantált alapjövedelemhez hasonló megosztott gazdaságot (*sharing economy*) éljük meg, miközben innovációkat fejlesztünk: például nyílt tervek alapján működő megosztóplatformokat. Összességében az ideális világban a piac a kooperatív kezdeményezések bázisa, nem pedig kizárólagos szervezője: a működését az emberek közötti kapcsolat és kölcsönös felelősség határozza meg, nem csupán az árak és profitok.

Ám vannak ezzel kapcsolatosan nehézségek is. Hiába alakulnak ki erős helyi közösségek, ha nincsenek nemzetközi szervezeti keretek. Továbbá, ha a tagok érzelmileg (vagy kulturálisan) nem kötődnek a közösséghez, könnyen visszazuhanhat a rendszer egy rideg számító piaci rendbe. A hagyományosan erős globalista politikai-gazdasági érdekcsoportok ellenállása is komoly korlát lehet a megvalósítás során.

A korlátok és lehetséges megoldások kapcsán megfogalmazható, hogy az ideális modell számos korláttal néz szembe: szükség van a jogi és szabályozási keretek átalakítására, oktatási kampányokra, a közösségi értékek támogatására, valamint tartalmas kooperatív edukációra. A magántulajdon és a piaci verseny továbbra is létezhet, de új eszközöket és ösztönzőket kell bevezetni (például kooperatív-alapú adókedvezményeket vagy közösségi pénzügyi forrásokat).

Az ideális kooperatív közösségi piacgazdasági modell olyan társadalmi-gazdasági rendszert vetít elénk, melyben a gazdaság nem csak öncélú növekedés, hanem a közösségi jólét eszköze. Fontos, hogy a modell rugalmas legyen és alkalmazkodjon a helyi feltételekhez, miközben globális etikai normákat is követ. A továbblépéshez olyan innovatív megoldásokra van szükség (például digitális közösségi platformokra és nemzetközi kooperatív láncokra), amelyek egyenlíteni tudják a piac szabadságát és a közösség felelősségét. Összességében a filozófiai megalapozottságú kritikai vizsgálat alapján a kooperatív közösségi gazdaság fontos alternatívát kínál a jelenlegi kapitalista keretek mellett, de sikeres megvalósulásához proaktív, alulról szerveződő társadalmi mozgalmakra és támogató politikai kontextusra is szükség van.

3. Keresztesi Péter: A rend gazdasága, egy klasszikus konzervatív világvázlat és realista kritikája

Röviden bemutatja a konzervatív alapértékeket: család, közösség, nemzeti kultúra, nemzetstratégia, hagyomány, rend, felelősség, keresztény vallásoktatás. A magyar politikai döntéshozatal

szempontjából pedig kiemeli a következőket: a családpolitika megerősítése, a nemzeti szuverenitás hangsúlyozása gazdasági téren is, illetve a helyi termelők támogatása. Valamint hangsúlyozza, hogy a nemzeti identitásnak kidolgozott ideológiája van, nem csak egy ellen-narratíva a bal-liberális gondolkodással szemben.

4. Kovács András Kristóf: Gazdaság, fenntarthatóság és gondolkodásmód – elmélkedések 2025 közepén

Saját ideológiája meghatározásánál nem szeretne teljesen egyedülálló, új dolgokat kitalálni, hanem a már meglévő ideológiákból szeretne átemelni. Álláspontja szerint a nemzeti öntudat helyébe az emberek az *egot* állították, ráadásul másoknak tetszelegnek. Erre és életviteli tanítások példázatára Epiktétosz elmélkedéseit használja fel.

Fontos lenne szerinte a műveltségi censzus, valamint az ország élére „pályázó” embereknek is szabna kritériumot, ilyen például az elszámoltathatóság és a vagyoni háttér szerinti tiltás, „hiszen a pénz hatalom, és ez által, akinek sok pénze van, annak már amúgy is nagy a hatalma”. Azt is megemlíti, hogy minél nagyobb mértékben mondunk le szuverenitásunkról, annál jobban ki leszünk szolgáltatva más külföldi országoknak vagy multinacionális cégeknek.

Az emberek gondolkodásán és hozzáállásán szeretne változtatni, amihez talán a legjobb út az iskolai oktatás megreformálása: fókuszban a gondolkodásra való neveléssel és a kritikai képesség fejlesztésével. A gazdasági rendszeren sem igazán szeretne sokat változtatni, hiszen az szerint nagyon bonyolult, és a kapitalizmus az eddig ismert legjobb gazdasági berendezkedés.

5. Kovács Tibor Árpád: Hogyan válasszunk vezetőt?

A szerző szerint „a vezetőválasztásnak meghatározott keretek között kell maradnia. Ezek a keretek erkölcsi, történelmi, és kulturális örökségeken alapszanak. Igazodik az adott társadalom politikai intézményeihez (demokratikus parlament, monarchia). A vezetőválasztás tudáson is alapszik, hiszen a hatalom felelősség, nem jogosultság kérdése. Ezen gondolatok mentén igyekszem felépíteni esszémet.”

Rövid történelmi példákon keresztül mutatja be a különböző társadalomszervezési lehetőségeket, az ókortól máig. Ugyanakkor felvázolja a jövőbeni lehetőségeket: „A technológiai fejlődés új lehetőségeket teremt a vezetésre: A digitális technológiák fejlődése új lehetőségeket és kihívásokat teremt a vezetés és a kormányzás terén. Az olyan újítások, mint a *blockchain*-alapú szavazás, az adatvezérelt döntéshozatal, vagy a decentralizált autonóm szervezetek (DAO-k), elméletileg növelhetik a politikai átláthatóságot, fokozhatják az állampolgári részvételt, és csökkenthetik a korrupció lehetőségét. Ezek az eszközök lehetőséget nyújtanak arra, hogy a közösségi döntések szélesebb körben és közvetlenebb módon szülessenek meg. A jövő vezetőválasztási rendszereit tehát nemcsak technológiai újítások, hanem a hatékony szabályozás és demokratikus elszámoltathatóság határozzák meg.”

A pénzügyi elit és láthatatlan irányítás kapcsán pedig leírja, hogy nem lehetnek illúzióink a demokráciával kapcsolatosan. „A jövő vezetőválasztása nem különíthető el a globális erőviszonyoktól. A globális pénzpiacok és óriásvállalatok (pl. BlackRock, Vanguard, State Street) hatalmas befolyással bírnak a politikára, trillió dolláros tőkével rendelkeznek, és befolyásuk jelentős. Noha nem közvetlen irányítóként, de stratégiai szereplőként jelennek meg a politikai döntéshozatal formálásában, például kampányfinanszírozás, médiatulajdonlás vagy gazdasági

ösztönzők révén. Olyan környezetet teremtenek, amelyben a 'választott vezető' sokszor csupán kirakatfigura. Az olyan családok, mint a Rothschildok, nem 'irányítják' a világot a klasszikus összeesküvés-elméletek módjára, de pénzügyi hálózataik és intézményeik révén valóban érdemi hatalommal bírnak."

A remény fénye azonban még nem hunyt ki. „A történelem megmutatta, hogy a vezetőválasztás soha nem pusztán jogi vagy technikai kérdés. Mindig hatalmi, ideológiai és gazdasági dimenzióval bírt. A jövő vezetési formái nem fognak automatikusan igazságosabbak vagy hatékonyabbak lenni, csak akkor, ha tudatos társadalmak és önreflexív intézmények alakítják őket. A vezetőválasztás jövője nem technológiai, hanem etikai és politikai kérdés."

Az esszé végén pedig konkrét intézkedéseket javasol, kritériumokat a vezetők kiválasztása kapcsán. Mint írja: „A következő vezetői kiválasztási kritériumok (elméleti szinten) segíthetnék a hatalom és erkölcs egyensúlyát”: 1.) Erkölcsi erények és közösségi elkötelezettség, 2.) Vagyoni plafon a hatalmi koncentráció ellen, 3.) Médiahatalom és kommunikációs túlsúly kizárása, 4.) Ismeret- és teljesítményalapú szűrés, 5.) Hatalomgyakorlás átláthatósága. Mindezeket az esszében konkrét példákkal, javaslatokkal illusztrálja.

Ugyanakkor idealizmus és realizmus határán felismeri a nehézségeket. „Ezek a kritériumok természetesen idealizáltak, és jelenlegi politikai viszonyok között nehezen lennének érvényesíthetők. A fennálló globális hatalmi struktúrák – különösen a pénzügyi és médiatőke koncentrációja – komoly ellenállást tanúsítanak bármilyen reformmal szemben, amely csökkenti az érdekérvényesítő képességüket. Ugyanakkor az ilyen típusú elgondolások iránymutatást biztosíthatnak egy igazságosabb társadalom felé. Ha a közbeszéd és a politikai kultúra nyitott ezekre a témákra, akkor fokozatosan olyan intézmények is létrejöhetnek, amelyek képesek kordában tartani a hatalmat – és az önérdeket közérdekké transzformálni."

6. Lórik Szabolcs Gábor: Múltunk tisztasága a jelen harcaira

A szerző arról értekezik, hogy „milyen elvek mentén kellene berendezni egy nemzetgazdaságot és azon túl a világ gazdasági rendjét ahhoz, hogy az emberek szabadsága, méltósága és közösségi hovatartozása megőrződjön? A modern globális rendszer sok szempontból sikeres volt, de érdemes megvizsgálni, hogy milyen ára volt ennek a sikernek. Ez az esszé egy ideális gazdaságfilozófiai világmodell körvonalazására tesz kísérletet konzervatív, nemzeti elköteleződésű nézőpontból. A középpontban az emberi méltóság, a közösség elsődlegessége, a kulturális örökség és a nemzeti szuverenitás gazdasági vetületei állnak."

Azt a klasszikus gondolatot járja körül saját megfogalmazásában, miszerint „Az erkölcs és a rend összetartozása szükséges feltétele minden működő gazdasági modellnek.” Érvelése szerint: „Az ideális rendszer tehát olyan gazdasági struktúrát követel, amely figyelembe veszi a nemzeti közösség sajátosságait, kultúráját, hagyományait és szociális szövetét. A nacionalizmus itt nem elzárkózást, hanem organikus önrendelkezést jelent. Ezért is állhat közel a konzervatív gazdaságfilozófia a szuverenista gondolkodáshoz: a nemzetek gazdasági önrendelkezésének alapját képezi."

A globalista pénzügyi hálózat kritikáját tömören megfogalmazza: „A jelenlegi rendszer tehát nem csak hogy nem etikus, de hosszú távon instabil is. A spekulációs tőke, a transznacionális vállalatok és a pénzügyi szektor túlburjánzása nem épít, hanem lebont. A helyi termelés, a kis- és közép vállalkozások megerősítése nélkül nincs valódi gazdasági szuverenitás."

Ugyanakkor nem kívánja eltörölni a piacgazdaságot, hanem kiegyensúlyozottságot vár el az államtól: „Az állam feladata ebben a modellben nem a teljes kontroll vagy a piaci anarchia, hanem a kiegyensúlyozó szerep. Az állam legyen gondos gazda, aki felügyeli, de nem fojtja el az egyéni kezdeményezést. A piaci mechanizmusok hasznosak, de nem lehetnek kizárólagosak.”

Mint írja: „A valóban emberközpontú gazdaságfilozófia visszatér a gyökerekhez: a közösséghez, az erkölchöz és a hagyományhoz. Egy ilyen világkép nem utópia, hanem következetes erkölcsi és stratégiai építkezés, amely nem felejt el: a gazdaság eszköz, nem cél.” Továbbá: „Az ideális gazdasági rendnek el kell kerülnie a korlátlan kapitalizmus társadalmi rombolását, de a túlzott újraelosztáson alapuló modellek kudarcaiból is tanulnia kell.” A következőképpen érvel saját állásfoglalása mellett: „A konzervatív gazdaságfilozófia egyik alappillére a magántulajdon tisztelete. Nemcsak gazdasági, hanem erkölcsi és kulturális jelentőséggel is bír, hiszen a tulajdon szabadságot, felelősséget és identitást hordoz. A lokális gazdaság, a családi vállalkozások, kézművesek, mezőgazdasági termelők megőrzése egyben a nemzeti kultúra védelmét is jelenti.”

7. Mártér Rajmond: Gazdaságfilozófia esszé az ideológiák kiegyensúlyozottságáról

A szerző gondolatmenete szerint a „XXI. században egyre nyilvánvalóbb, hogy a klasszikus ideológiai modellek, legyenek akár neoliberális, konzervatív vagy marxista jellegűek, önmagukban, egyedülként nem képesek átfogó és fenntartható válaszokat adni a globális és lokális gazdasági és társadalmi kihívásokra, kérdésekre, illetve nem is szabad teljes mértékben az egyikre vagy másikra hagyatkozni, mert abban az esetben torzulhatnak. Az emberi méltóság, a közösségi összetartozás, kapcsolódás és az identitás iránti igény újra előtérbe kerül, nem dogmatikus és erőltetett módon, hanem reflektív módon. Ezért úgy vélem, hogy az ideális gazdaságfilozófiai világkép nem egy egyetlen ideológián alapuló rendszer, hanem egy kiegyensúlyozott értékalapú szintézis, amely a nemzeti identitást, a közösségi szolidaritást és az egyéni szabadságot emeli be egy komplex, mégis élhető sémába.”

Mint fogalmaz: „Ebben a modellben az állam nem kizárólag piacszervező, hanem kultúravédő és szolidaritás-alapú szereplő, amely támogatja a hagyományos közösségeket, az identitás-alapú vállalkozásokat és az értékalapú termelést. Ez nem valamiféle konzervatív bezárkózást jelent, hanem egy újfajta identitásőrző kapitalizmust, amely elutasítja a kizsákmányolást a gyökerektől való (teljes)elszakadást, de nem tagadja a piaci mechanizmusokat sem és ezeket szem előtt tartva vesz részt a versenyben.”

Célja „egy erkölcsi, kulturális és közösségi alapokon nyugvó, többelvű rendszer, amely értéként kezeli a nemzeti identitást, a szabadságot és a szolidaritást. Ez nem zárja ki a globalizációt, hanem abba helyi értékeket integrál, „nemzetiesíti” a kapitalizmust.”

8. Révész Dominik: Gazdasági és társadalmi rendszerek újragondolása: lakhatás, demográfia, egészség

A szerző a címben is szereplő felvetéssel kezdi: „A világ ma számos kihívással néz szembe: drága lakhatás, fogyó népesség Európában, egyre nagyobb különbségek gazdagok és szegények között, valamint a környezetvédelem kérdése, amely szinte minden társadalmi vitában előkerül.

Az ezekre adott válaszok mögött különböző ideológiai szemléletek állnak: van, aki a hagyományos család szerepét hangsúlyozza, mások az egyéni szabadságban látják a megoldást, míg sokan úgy vélik, az államnak aktívan kell beavatkoznia a társadalmi igazságosság érdekében.”

A vidéki lakhatás megoldását kiemelt problémaként kezeli. „Ha azt szeretnénk, hogy a fiatalok vidéken maradjanak, és elinduljon egy deurbanizációs folyamat, akkor nagy figyelmet kell fordítanunk a vidéki közszolgáltatások és a tömegközlekedés fejlesztésére. Ha ezek a fejlesztések nem váltanak be a hozzájuk fűzött reményeket, akkor ösztönözhetnénk az embereket, hogy mégis ott telepedjenek le (pl.: támogatásokkal vagy adókedvezményekkel). Ez hosszú távon nemcsak olcsóbb lakhatást teremtené, de a városokat is tehermentesítené.”

„Ehhez úgy gondolom szükség van egy átfogó családösztönző rendszerre, amely nem csak adókedvezményekkel kedvez a családoknak, hanem a munka és a család közötti egyensúlyt megteremtésében is segíti. A vállalatokat ösztönözni kellene arra, hogy rugalmas, részmunkaidős foglalkoztatási formákat kínáljanak (esetleg állami kompenzáció a vállalatnak ennek elősegítésében), különösen az anyák számára. Így a szülőknek nem kellene választaniuk a munkavállalás és a gyermeknevelés között, hanem mindkettőre lehetőséget nyújtanánk.”

Kiemelt fontosságúnak látja a demográfiai kérdést, amihez azonban elengedhetetlen az egészséges élelmiszerek biztosítása. „A nagyüzemi gazdaságok kizsákmányolják a talajt, és olcsó, de rossz minőségű élelmiszereket állítanak elő, amelyek nem szolgálják sem az egyéneket, sem a közösségek érdekeit. Úgy gondolom, hogy a jövőben sokkal inkább a háztáji gazdálkodást kellene támogatni, mert ezek egészségesebb, friss, helyi élelmiszert tudnak előállítani. Ha a családok könnyebben hozzáférnének ezekhez a termékekhez, az nemcsak az életminőségüket javítaná, hanem hosszú távon az állam egészségügyi kiadásait is csökkentené.”

A szerző a jövőben az alapjövedelem mellett képzelel el a kreatív munkát. „Úgy képezem el az alapjövedelmet, mint egy olyan rendszert, amelyben mindenki részesülne egy alapvető megélhetést biztosító juttatásban, kivéve azokat, akik jelentős tőkével és tulajdonnal rendelkeznek. Ez az alapjövedelem nem egy magas színvonalú jóléti intézkedés lenne, hanem tényleg csak az alapvető szükségletek – lakhatás, élelmiszer, rezsi – fedezésére szolgálna. A cél nem az lenne, hogy az emberek ebből kényelmes életet éljenek, hanem hogy biztonságban érezzék magukat, és ne kelljen attól tartaniuk, hogy egy hirtelen munkavesztés vagy betegség miatt teljesen ellehetetlenülnek.”

„Egy ilyen alapjövedelem segíthetne csökkenteni azt a kényszert, hogy bármilyen munkát el kelljen vállalni a puszta megélhetésért az embernek. Ha az alapjövedelem bevezetésre kerülne akkor lehetőség nyílna arra, hogy legalább alapszinten biztosítottnak lássák életkörülményeiket, és olyan munkahelyekre jelentkezhesse és majd dolgozhassanak, amelynek értékrendjével és ágazatával azonosulni tudna. Ez a rendszer a családoknak is nagy segítséget nyújthat, hiszen nem lenne akkora nyomás a szülőkön, hogy mindenáron megtartsák munkahelyüket (ez nagy stresszfaktor lehet a családfenntartónak) vagy hogy bármilyen feltételhez kötött segélyért folyamodjanak, amelyekről sok esetben nem is tudnak, hogy jogosultak rá. A jelenlegi bonyolult segélyezési rendszer lebontásával az állam is hatékonyabban tudna forrásokat biztosítani, hiszen egy egyszerűbb, célzottabb támogatás kevesebb adminisztrációt igényelne.”

„Ha az emberek legalább az alapvető megélhetésükben biztonságot éreznének, több lehetőségük lenne arra, hogy önmagukat fejlesszék, és olyan életet éljenek, amely kevesebb stresszel jár. A magyar gazdaság is effektívebben, produktívabban tudna gyarapodni, ha olyan motivált, folyamatos önfejlesztésre hajlandó személyek tölténék be az egyes pozíciókat.”

Összességében egy nyugodtabb környezetet szeretne a jövő nemzedékei számára. „A megoldást elsősorban a felnőttek mentális állapotának javításában látom. Ennek része a munka és a magánélet közötti egyensúly megteremtése, valamint a szociális biztonság erősítése, például egy alapjövedelem vagy a nyugodt élettér biztosítása. Úgy gondolom, nemcsak a felnőttek, hanem a gyermekek számára is hasznos lenne egy kiegyensúlyozottabb, stresszmentesebb környezet. A falvakban töltött nyugodt idő segíthetne abban, hogy a fiatalok megtapasztalják a közösségekben élést, több offline élményben legyenek részesülők, és így kevésbé legyenek kitéve az internet és a közösségi média káros hatásainak. Ennek feloldásában pedig fontos szerepet kaphatna az iskolapszichológus, aki időben felismerheti és kezelheti a lelki nehézségeket.”

„Az általam elképzelt társadalmi-gazdasági világgép nem egyetlen ideológia mentén épül fel, hanem különböző nézetek értékes elemeit ötvözi. A konzervatív közösségelv, a liberális szabadságjogok és a szociális igazságosság együttese alkothat egy olyan rendszert, amely egyszerre emberközpontú, hatékony és igazságos. Ez a szemlélet tükröződik abban, hogy a falusi életformát vonzóbbá tenném a családok számára, bevezetném az alapjövedelmet a létbiztonság érdekében, és támogatnám az egészséges, helyben előállított élelmiszerekhez való hozzáférést. Emellett nagyobb hangsúlyt fektetnék a mentális egészségre, mert egy stabil társadalom lelki alapokra is épül. Hiszem, hogy ezek az egymást kiegészítő intézkedések hosszú távon nemcsak az emberek jólétét, hanem a gazdaság fenntartható működését is szolgálják.”

9. Simkó Márton: Gazdasági világvázlat – etikai meritokrácia

Olyan gazdaságfilozófiai utópiát vázol fel, ahol az anyagi javak elosztása nem pusztán piaci logikán vagy állami újraelosztáson, hanem az egyének erkölcsi hozzájárulásán és közösségi értékteremtésén alapul, ahol az emberek anyagi juttatásait és társadalmi státuszát nem elsősorban a piaci értékteremtés, hanem a közösség számára nyújtott etikai érték és társadalmi hasznosság alapján határozzák meg. Az utópikus társadalmakban résztvevőknek a mostani szüleik valószínűleg nem ezt az ideológiát vallják (és ha velük továbbra is kapcsolatban állnak), akár 3-4 vagy akár még több generáción keresztül is tarthat ez az átnevelés. Alapvető példái: a vallási kommunák Engels által összeszedett leírásai, de azok túlzottan lokálisak és függenek a vezető személyiségtől.

10. Szilvási Tibor: A közvetlen demokrácia, az igazságos gazdasági alapelvek és a pénzügyi elit szerepének újra értelmezése

A szerző bevezetése szerint: „Az emberiség történetét végig kíséri a gazdasági javakhoz való hozzáférés egyenlőtlensége. A 21. század globális rendszerében ez a kérdés élesebben vetődik fel, mint valaha: néhány tucat pénzügyi elitcsalád – például a Rothschild- és a Rockefeller-dinasztiák – dominálják a világ gazdaságát. Ez az esszé olyan gazdaságfilozófiai világvázlatot kíván bemutatni, amelyben a decentralizált, etikus és ökológiai alapú gazdasági működés biztosítja a méltányosságot, majd ezt követően reálisan értékeli ennek korlátait. A cél egy olyan világmódell felvázolása, ahol senki nem emelkedhet a többség fölé, pusztán vagyona révén.”

A közvetlen demokráciát lehetőségét erősítendő: „A közvetlen demokrácia eszméje – amelyben az állampolgárok nemcsak képviselőikön keresztül, hanem közvetlen szavazással is formálhatják a gazdasági és politikai folyamatokat – hatékony eszköze lehet annak, hogy megfékezzük a globális pénzügyi elit befolyását.”

Megemlíti, hogy „Az ideális gazdaság alapja a méltányosság, a kollektív jólét és a természeti erőforrások fenntartható használata.” Fontosnak tartja az alapjövedelem bevezetését: „A másik kulcselem az alapjövedelem: egy olyan rendszer, amely feltétel nélkül biztosít minden állampolgárnak egy alapösszeget a méltó élethez.” Kíváncsún tartana egy nemzetközi szervezetet: „Ezeket a rendszereket egy nemzetközi szintű jogi szabályozás is megerősíthetné, például egy ENSZ égisze alatt működő „*Globális Gazdasági Etikai Tanács*” létrehozásával, amely szankcionálhatja a pénzügyi visszaéléseket és előírhatja a vagyoni befolyás korlátozását.”

Mindeközben önkritikát is gyakorol: „Az ideális elvek ellenére a rendszer implementálása számos akadályba ütközik. Először is: a globális pénzügyi elit, például a Rothschild és Rockefeller családok, olyan vagyoni- és hatalmi hálózatot építettek ki, amely túlmutat az állami szabályozás lehetőségein.”

Összegzése szerint pedig: „Az itt bemutatott világvázlat tehát egy alternatívát kínál a jelenlegi globalista tőkekoncentrációval szemben. Esméje, hogy senki ne irányíthassa bolygónkat kizárólag a vagyonából fakadó befolyása révén, vonzó és morálisan is megalapozott. Ugyanakkor a megvalósításához társadalmi, kulturális és politikai áttörés szükséges. Az eszményt követni érdemes, de el kell ismerni, hogy a “mindennapi életben” nagyon komplikált lenne ennek a típusú rendszernek a bevezetése. Ehhez nemcsak strukturális, hanem mentális forradalomra is szükség volna.”